

Vsebine ekonomije, prava in morale v osnovne in srednje šole

✍️ Tomaž Bojc

Skorajda ne mine dan, ko mediji ne bi poročali o gospodarskih temah; prav tako se v slovenskem informativnem prostoru čedalje več časa posveča podjetništvu in spodbudam zanj. Ne bom povedal ničesar novega, če rečem, da so tovrstne informacije tudi posledica zaostrenih gospodarskih razmer v Sloveniji in ponekod drugod v svetu.

Izhajajoč iz predpostavke, da tovrstne, večinoma negativne novice, vseeno spodbujajo nekatere osnovnošolce in srednješolce k razmišljanju, pa na drugi strani velja, da izobraževalni sistem v Sloveniji sam po sebi ni naravnani k širšemu razumevanju ekonomskih in družbenih pojavov. Izjema so srednješolski programi s tovrstnimi vsebinami. Prav tako se malo ali skorajda nič ne sliši o ekonomskem gibalbu razvoja, ki mu pravimo podjetništvo. Pri tem ne mislim nujno samo na ustanavljanje podjetij, temveč tudi na razvijanje novih podjetniških idej v najširšem pomenu besede (novih proizvodov, postopkov, organizacije, logistike, načinov prodaje ...).

Prehod v tržno gospodarstvo

Domnevam, da eden od razlogov za to tiči v dejstvu, da so (bile) ključne odločitve v preteklosti v velikih sistemih slovenskega gospodarstva tako ali drugače podvržene aktualni politiki in je (bilo) to področje tako ali tako na-

menjeno samo nekaterim. Prave tradicije na tem področju (razen izjem) ni.

Prav tako velja ugotovitev, da se 'velike' zgodbe prevzemov večinoma niso končale uspešno in so kot take (tudi ob upoštevanju gospodarske krize v svetu) povzročile izgubo naloženega premoženja v raznih skladih, izgubo zaposlitve ...

Večji manko pa je verjetno tudi predolga 'odsotnost' dejansko delujočih (pravnih) regulatorjev kakor tudi ne vedno ažurno in učinkovito delo sodišč.

Ob prehodu v tržno gospodarstvo so se nekateri znašli tako, drugi drugače. Nekaterim je uspelo zaradi dobrega in trdega dela, spet drugi so morda nekoliko več stavili na ugled iz preteklosti in pridobljena poznanstva ter zato niso ne uspeli. Karte so se tako dodobra premešale, kar je v družbeni sistem vneslo prenekatero osebno frustracijo in negotovost. Tako so se v očeh dela javnosti tudi tisti, ki so delali dobro in v skladu z zakoni, kaj hitro znašli v družbi tajkunov, izkoriščevalcev slovenskega naroda in podobno.

Relativno slabo predznanje ekonomskih vsebin

Pri tem pa se je dodatno ob razpravah reformnih ukrepov v Sloveniji pokazalo, da je razumevanje ekonomskih vsebin relativno šibko ne glede na to, ali se z njimi oziroma načinom sprejemanja (v celoti ali delno) strinjamo ali ne. Slednje bolj ali manj opažam tudi pri učiteljskem delu, ko poučujem ekonomske predmete. Dijaki in dijakinje pred obravnavano temo izkazujejo

relativno malo znanja o njej ali pa so, žal, omejeni samo na informacije z dnevnoinformativnih oddaj (če jih slučajno spremljajo) oziroma s tem, kar slišijo od staršev. Tako ne morejo razviti kritičnega mnenja do aktualnih ekonomskih vsebin.

Zato je bolj kot kdajkoli potrebna ozaveščenost in sprememba načina razmišljanja. Praksa izpred desetih ali dvajsetih let v današnjem svetu preprosto ne zdrži več. Cele generacije mladih, ki danes končajo univerzitetno izobraževanje in postanejo (so) odločevalci v različnih institucijah in podjetjih, ostanejo brez kakršnekoli 'ekonomske vzgoje'. Ob tem pa je pogosto slabo tudi poznavanje osnov prava, zato jim v marsikateri življenjski ali poklicni situaciji ostane kot vodilo odločanja le še notranja vest, ki pa sčasoma, če je ne negujemo, postane zelo slab partner.

Katere vsebine bi bile lahko zajete v novem predmetu

Lahko bi govorili o osnovah:

- pravni red v RS (ustava, pomembnejši zakoni, s katerimi se srečujemo v življenju, kako je nekaj urejeno pri nas, kako v tujini ...);
- izzivi globalnih problemov v svetu (globalizacija, revščina, migracije ...);
- makroekonomske vsebine (proračun, gospodarska rast, zadolževanje držav ...);
- podjetniške in finančne vsebine (vrste podjetij v Sloveniji in s.p., kako ustanovim podjetje, poslovne finance in računovodstvo, davki, po-

godbe ..., bančni in zavarovalniški posli ...);

- socialna in okoljska vprašanja v Sloveniji in v svetu.

Ob obravnavanih vsebinah bi se hočeš nočeš porajala tudi številna moralna vprašanja (tako s teoretskega kot s praktičnega vidika), vsekakor pa se s profesionalnega stališča ne bi mogli izogniti vplivom politike, sindikatov, različnih zbornic (Gospodarska zbornica Slovenije, Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije ...), civilnih gibanj ter medijev na dogajanje v družbi.

Seveda predlagan obseg vsebin ne omogoča poglobljene obravnave.

Posledice uvedbe novega predmeta

Uvedba novega predmeta v 9. razredu osnovne šole ter v srednji šoli bi učencem in dijakom omogočila boljši vpogled v družbeno ekonomska dogajanja, pravne vsebine, ozavestila bi pomen podjetništva ter dodatno osvetlila socialna, okoljska in moralna vprašanja vsake družbe. Tako bi se lahko počasi osvetlila vprašanja oziroma vsebine, s katerimi se dnevno srečujemo, pa o njih učenci in dijaki v šolah glede na predpisane vsebine slišijo premalo.

Zavedajoč se problema, da ni mogoče preprosto kar čez noč zamenjati obstoječe vsebine s predlaganimi oziroma dodatno obremeniti učence in dijake z novim modulom (predmetom), bi bilo vseeno možno uvesti takšne vsebine v odprti kurikulum (velja za srednješolske programe) oziroma v izbirne predmete v 9. razred osnovne šole.

Dobrodošlo bi bilo tudi sistemsko ukrepanje na ravni *Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport*, saj menim, da to vprašanje presega zgolj dobro voljo ravnateljev in ravnateljic osnovnih in srednjih šol. Svet okoli nas se je namreč v zadnjih dvajsetih letih tako spremenil, da bi bilo dobro učence in dijake opremiti vsaj z osnovnim znanjem oziroma razumevanjem predlaganih vsebin. ■

Podoben članek istega avtorja je bil objavljen tudi 4. julija 2012 v dnevniku Finance.

O šolski prehrani

✍ Mojca Bukovnik

V osnovnih šolah in v vrtcih se zelo trudimo z uvajanjem zdravih živil na jedilnike, s ponudbo eko- in bio živil, s čim bolj zdravo pripravo jedi, z ozaveščanjem učencev in učenk o pomenu zdrave prehrane. Pa vendar naša prizadevanja marsikdaj ne obrodijo pričakovanih sadov, vsaj v kratkem času ne.

Tudi če nam ob obstoječi zakonodaji, premajhni ponudbi živil višjega kakovostnega razreda, fiksnih cen šolske malice, vezanosti na dobavitelje, izbrane v procesu javnega razpisa ... uspe zagotoviti res zdrav, hranilno in energijsko uravnotežen obrok, pogosto naletimo na težave druge narave:

- Vsesplošna izbirčnost otrok.
- 'Zasvojenost' z ojačevalci okusa, soljo in sladili.
- Zavračanje zdravih živil s strani učencev in učenk (polnozrnatih jedi in živila, zelenjavne jedi, uživanje presne zelenjave, uživanje rib ...).
- Zavračanje eko- in bio živil, ki nimajo popolnega merkatorskega videza.
- Zavračanje novih, starih in manj znanih živil in jedi.
- Prepričanje in predsodki nekaterih staršev.
- Nepripravljenost nekaterih kuharjev, da pripravljajo jedi, za katere že vnaprej vedo, da jih otroci ne marajo.
- Nezaupanje staršev in otrok.

Pri oblikovanju jedilnikov in zdravih prehranskih navad otrok je poleg cene in hranilne ter energijske sestave živil nujno potrebno poznati in upo-

štrevati obstoječe prehranske navade otrok in njihovih staršev, kulturo okolja in časa, v katerem živimo, ter ne nazadnje psihološki pomen, ki ga ima hrana za posameznika. V nasprotnem primeru nam tudi sicer brezhibno računalniško sestavljeni jedilniki 'padejo v vodo'. Za vsako spremembo pa je treba veliko motivacije in veliko časa ali, 'Bog ne daj', veliko lakote.

Kljub recesiji in 'težkim časom' večina predšolskih in osnovnošolskih otrok v Sloveniji, ki so vključeni v vrtec ali osnovno šolo, ni resnično lačnih, vsaj ne v šoli oz. vrtcu in ne po krivdi družbe. Za prehrano na tej ravni je zelo dobro poskrbljeno, celo bolje kot kadar koli do sedaj in kot redko kje po svetu. Hrane imajo raje več kot pre malo, zato lahko celo izbirajo. Izbirajo/izbiramo pa hrano predvsem na podlagi zaznav naših čutil (vid, vonj, otip) ter poznavanja in čustev do hrane. Če otroci niso resnično lačni, praviloma (vedno obstajajo izjeme) ne poskusijo hrane, ker:

- je ne poznajo;
- vsebuje nepoznano živilo ali živilo, ki ga ne marajo;
- imajo s podobno hrano slabe izkušnje;
- je na videz čudna ali celo 'grda';
- ima neobičajen ali neprijeten vonj;
- uživanje take hrane ni moderno;
- je prijatelj ali 'vodja' razreda rekel, da je zanič;
- ne marajo osebe, ki jim je s to hrano postregla;
- nezaupanje;
- osebno prepričanje;
- kljubovanje ipd.

Če želimo, da bodo pripravljene obroki varovanci tudi zaužili (in to je osnovni namen našega dela), moramo hrano pripraviti tako, da bo zanje mamljiva in da bomo tako z njimi kot njihovimi starši (!) vzpostavili odnos